

Formulář 9: Posudek oponenta habilitační práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

Habilitační obor: Pedagogická psychologie

Uchazeč: Mgr. Alena NOHAVOVÁ, Ph.D.

Pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Habilitační práce: Didaktika psychologie: Od cíle výuky k jeho realizaci

Oponent: doc. PhDr. PaedDr. Anna Kucharská, Ph.D.

Pracoviště: katedra psychologie Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy

TEXT POSUDKU

Aktuálnost tématu

Předloženou habilitační práci považuji za mimořádný počín, a to hned z několika důvodů.

V první řadě lze ocenit, že se autorka zabývá otázkou, která *nepatří v pedagogické psychologii mezi nejvíce rozvíjená témata*. I když je výuka psychologie realizována na středních a vysokých školách, není příliš autorů, kteří by prováděli teoretizaci učebního procesu, prováděli analýzu tohoto procesu či dokonce navrhovali, jak psychologii učit. V kontextu zájmu o oborové didaktiky zatím didaktika psychologie nedosahuje takového stupně rozvoje, jako jsou např. didaktiky jazyků či jiných všeobecně vzdělávacích předmětů.

Dále se mi jeví přínosné, že autorka nepohlíží na výuku psychologie – řečeno bez negativních konotací – v kontextu uživatelů psychologie, tzv. budoucích psychologů. Naopak, že dokumentuje možné *přínosy výuky psychologie v tom nejširším pojetí* – jako zdroj rozvoje osobnosti v citlivém období adolescence a jeho začleňování do společnosti a kritického orientování se v ní. Publikací prolíná identifikovaný rozpor, jak má být tato výuka pojmána a jak z ní co nejvíce vytěžit – a to rozpor mezi výukou zaměřenou na získávání poznatků z vědecké psychologie a praktickým pojetím, které staví více na emočně sociálních dovednostech a aktuálních prožitcích. A i když autorka necílí přímo na analýzu vysokoškolské výuky psychologie v pomáhajících profesích, může být publikace přínosná i pro ně – jako jakýsi *základní rámec oborové didaktiky psychologie*. Lze jen kvitovat, že předložené dílo vzniklo a rozšiřuje tak hnutí oborově předmětových didaktik, čehož jsme v současnosti svědky.

Přístupy autora k řešení

Je zřejmé, že předložená práce není tzv. rychlokvaškou a ani formálním splněním požadavku pro habilitační práci; naopak, téma výuky psychologie je pro autorku *osobní záležitostí*, velmi citlivě *reflektuje svou dlouhodobou zkušenost s tématem* – a to nejenom z pozice akademika/výzkumníka na vysoké škole či učitele na střední škole, ale také z dob, kdy sama byla studentskou střední a vysoké školy. Otázky, které

tehdy vnímala spíše intuitivně, nyní posouvá k takové rovině zobecnění, ale přitom i konkretizace, která umožňuje, aby se publikace stala základní podpůrnou pomůckou pro všechny, kdo se výukou psychologie na střední a vysoké škole zabývají, minimálně na úrovni podnětů pro přemýšlení a otázek, jak by měla výuka psychologie vypadat, dále k reflexi vlastních přístupů a inspiracím pro případnou změnu. Osobně je mi velmi sympatické, že autorka nezapomíná na všechny učitele a kolegy, kteří ji ovlivnili a inspirovali, což je dokumentováno mj. i užitím plurálu.

Použití metodologické řešení habilitační práce

Z výsledků práce je zřejmý komplexní přístup. Publikace je dělena do dvou částí – první z nich se autorka zabývá *teoretickým vymezením výuky psychologie* a v této oblasti představuje i realizovaná šetření ve středních školách. Ve druhé části se zabývá teoretizací možných postupů při výuce psychologie v rámci *komunikačně pojaté didaktiky psychologie s cílem rozvoje funkční psychologické gramotnosti a výchovou psychologicky gramotného občana*. Doplnuje ji dvěma *didaktickými případovými studii*, dokumentujícími konkrétní uchopení výuky psychologie, s následným rozбором a kontrolou dosažených výstupů. Zvolený postup a pojednávaná témata na sebe přirozeně navazují, vzájemně spolu interagují a dávají logický celek – bez každé zvolené části by byl výsledek pouze dílčí.

Ad 1) Autorka po vymezení problému výuky psychologie provádí čtenáře vývojem výuky psychologie, která postupně *od předávání znalostí o vědecké disciplíně přechází k pojetí funkční psychologické gramotnosti*. Zabývá se předpoklady pro tento rozvoj, kterými jsou znalosti, vycházející z vědecké terminologie a emoční inteligence, odpovídající praktickým dovednostem, přičemž ve výsledku by mělo docházet ke komunikaci a spolupráci obou složek (propojení teorie a praxe)

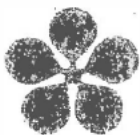
Vlastní empirické zkoumání bylo realizováno na středních školách v několika krocích. Autorka se nejdříve věnovala *analýze zamýšleného kurikula* v RVP, kde prováděla analýzu ve čtyřech typech škol podle rozsahu a typu výuky psychologie (jako společenskovedního předmětu a jako součást výuky občanské výchovy). Prostřednictvím cílů výuky a výstupů z učení, s užitím kvalitativní analýzy činnostních sloves, identifikovala rozdíly v plánovaných výstupech v těchto středních školách.

V dalším sběru dat se autorka zaměřila *na percepci realizované výuky* a kladla si otázku, které dimenze funkční psychologické gramotnosti jsou rozvíjeny ve výuce psychologie na středních školách z pohledu vyučujících. Střední školy byly nyní rozděleny do tří typů (střední zdravotnické školy, pedagogická lycea, pedagogické školy; střední odborné školy a učiliště; gymnázia), všímala si rozdílů mezi nimi z pohledu učitelů v počtu uvedených cílů. Bez výběrového rozlišení ji dále zajímaly i názory studentů, jak oni vnímají výuku na SŠ. V této části výzkumu byly použity kvantitativní metodologie, s obdivuhodným počtem respondentů v jednotlivých skupinách, s adekvátním statistickým vyhodnocením. Výsledky vytvořených dotazníků potvrzují statisticky významné rozdíly mezi skupinami, interpretační schéma zahrnuje počet hodin výuky jako faktor počtu cílů výuky, příp. autorka zvažuje i typ střední školy, pro což však neměla exaktní data (např. v gymnáziích nejvíce cílů výuku směřovalo k teoretickým vědomostem, zatímco v dalších dvou skupinách to byl rozvoj sebepoznání).

Analogický dotazník pro studenty poukázal na shody i rozdíly v percepci mezi studenty a učiteli. Za zajímavost stojí zmínit, že studenti shodně jako učitelé vnímali dimenzi teoretické vědomosti a vědecké myšlení, zatímco v ostatních dimenzích se rozdíl neukázal, nejvíce zřejmý byl v kritickém myšlení. Výuka psychologie byla tedy shodně vnímána, že podporuje sebepoznání, umožňuje praktické přenosy poznatků do života a učiní a přináší teoretické vědomosti.

Za zajímavou lze považovat i část věnující se metodám výuky, dosažené pořadí lze interpretovat i z hlediska rezerv, které výuka psychologie na středních školách může mít (výklad, dále dialog a diskuze, osobnostní testy, řešení problémových situací, brainstorming, psychologické hry, tvorba vlastních projektů, dotazníky a využití audio-vizuálních materiálů z internetu, méně zastoupené jsou myšlenkové mapy a práce s textem, využití moderních technologií ve výuce a realizace psychologického experimentu). V budoucí praxi lze také využít poznatky vzešlé z percepce těžkostí učitelů s výukou – které

metody jim činí potíže, proč a jak by bylo možné je překonávat, aby se stalo gramotnostní pojetí výuky psychologie co nejvíce efektivní realitou.

Poslední část realizovaného výzkumu se dotýkala *dosaženého kurikula*, přičemž byly zkoumány postoje učitelů a studentů k výuce na pětistupňové škále. Získány byly velmi podobné výsledky, výuka byla vnímána jako spíše oblíbená, ani snadná, ani obtížná, spíše významná. Dále byl prokázán signifikantní vztah mezi oblibou a významem výuky psychologie a oblibou a obtížností ($p = 0,01$).

Ad 2) Druhá část publikace si klade za cíl prostřednictvím kvalitativních přístupů odstranit tzv. slepou skvrnu (obtížně evidované jevy), s využitím se *metodikou 3A* a tzv. *metody síťové analýzy*. Ještě před praktickou sondou do této problematika autorka zevrubně seznamuje čtenáře s *didaktickými postupy, vhodnými pro výuku psychologie*, přičemž je vyvažuje z hlediska samotných předpokladů – jak pro rozvoj znalostí (tedy vědecký přístup), tak pro zkušenostní postupy. Reflektovány jsou přitom literární zdroje naší i zahraniční literatury – principy komunikačně pojaté didaktiky psychologie, využití konstruktivistického přístupu, principy instrumentální praxe a instrumentální zkušenosti, aby se také v neposlední řadě dostalo na specifické zaměření autorky – expresi a filetické přístupy ve výuce psychologie.

Za velmi podnětné považují dvě kazuistiky, ve kterých byly sledovány změny u studentů k psychologickým pojmům a konstruktům v reálné výuce psychologie a po ní, které mohou inspirovat další odborníky k podobným analýzám.

Kvalita, původnosti a významu získaných výsledků, jejich uplatnitelnosti v praxi a dalším bádání

Vytvořený materiál, který považují za autorský počín, může poskytnout podněty pro další bádání, ale také k vytvoření dalšího textu oborové didaktiky psychologie. Mohl by být i oporou pro přípravu úloh ve výuce psychologie, které právě vedou k rozvoji funkční psychologické gramotnosti, ve shodě s autorčiným komplexním pojetím integrujícím obě složky gramotnostního pojetí výuky psychologie (na škále znalost – dovednost, teorie – praxe).

Zasazení problematiky do odborného (národního i mezinárodního) kontextu

Tohoto kritéria, kladeného na habilitační práci, bylo dosaženo. Autorka vychází a komparuje naše i zahraniční zdroje, své nálezy diskutuje v kontextu zahraničních pojetí i zahraniční praxe. Ukazuje se, že směřování výuky psychologie, které odkazuje spíše k rozvoji emočních kompetencí (emoční inteligenci), je obdobné i na Slovensku či v Německu, naopak je rozdílné v Anglii a Skotsku. Zde dominuje orientace výuky psychologie na výzkumné metody a praktické výzkumné dovednosti (u nás je vědecké myšlení nejméně podporovanou modalitou z pohledu učitelů i studentů).

Formální jazyková stránka práce

V této rovině nelze práci nic vytknout, je čtivá, přehledná, logicky strukturovaná. Respektuje zásady na psaní odborného textu, včetně práce s literárními zdroji, také rozsah práce odpovídá požadavkům na habilitační práci.

Přínosu práce pro rozvoj oboru

Za velmi přínosné považují to, že se objevila některá bílá místa v kurikulárních dokumentech, jako je absence osvojování si etických zásad a zacházení s informacemi a technologiemi ve třech ze čtyř typů středních škol, což má podle mého soudu i celospolečenský význam. Současná společnost, ohrožená „fake news“ a ideologizací, potřebuje, aby škola byla v tomto směru partnerem pro rozvoj osobnosti

studentů, a výuka psychologie může být jedním z podpůrných prvků, ve kterém se tříbí světový a kritické myšlení studentů. Nejen tento, ale i další z výzkumu vzešlé poznatky mohou být užity při koncipování cílů výuky i její realizaci – např. více se zaměřit na vědecké myšlení, ale také na praktické využití poznatků pro zdravý životní styl, vyrovnávání se se stresem, vyhledání odborné pomoci a její odlišení od pomoci neodborné aj.

Současně oceňuji, že autorka nastavuje prostor pro diskusi, jak co nejlépe výuku prakticky realizovat. Výuka psychologie je odlišná od výuky jiných oborů tím, že potřebuje pracovat nejenom s *obsahem* oboru psychologie, ale i s *psychickou modalitou*. I když je psychologie, ať už se uplatňuje jakýmkoli způsobem, hodnocena pozitivně studenty i učiteli, není to snadný předmět, neboť vyžaduje „zdvih“ od znalostí teoretických pojmů k jejich porozumění a aplikacím u sebe i druhých. A na druhé straně, je-li rozvíjena po stránce dovedností, by nemělo chybět propojení s teorií. Jak uvádí autorka: „*Ve výuce vedené cílem funkční psychologické gramotnosti by tato dvě hlediska měla být citlivě vyvážená. Pokud mezi nimi nastane nerovnováha, můžeme ji chápat jako rozpor mezi požadavkem „myslet psychologicky“ (nárok jenom na vědecké znalosti) a požadavkem „pomáhat si psychologii“ (důraz jenom na praktické využití).*“

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

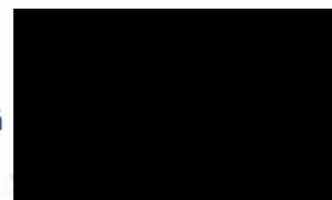
1. Prosím autorku, zda zvažuje možnost dalšího využití výsledků práce pro praxi (tj. pro výuku psychologie na středních školách) a pokud ano, jakou bude mít podobu.
2. Zvažovala autorka, že by mohl být vytvořený dotazník mapující cíle výuky psychologie na střední škole v nějaké podobě dostupný pro učitele středních škol? (Případně zda by mohl být dále rozvíjen a standardizován?)
3. Autorka uvádí, že cílem didaktiky psychologie by mělo být vytvoření takového systému, který bude zahrnovat teoretické pojmy a koncepty psychologie zakotvené v národních dokumentech, ale s ohledem na jejich využitelnost v praxi jednotlivých oborů, i praxi života obecně. Jak se dívá na otázku, které psychologické pojmy a koncepty tvoří neopomenutelný základ středoškolského učiva, na němž je postaven rozvoj funkční psychologické gramotnosti?

Závěr

Habilitační práce Mgr. Aleny Nohavové, Ph.D. *Didaktika psychologie: Od cíle výuky k jeho realizaci* **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogická psychologie.

V Praze dne 2. 6. 2019

Anna Kucharská

Formulář 9: Posudek oponenta habilitační práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

Habilitační obor: Pedagogická psychologie

Uchazeč: Mgr. Alena Nohavová, Ph.D.

Pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta JU

Habilitační práce: Didaktika psychologie: od cíle výuky k jeho realizaci

Oponent: Doc. PhDr. Vladimír Chrz, Ph.D.

Pracoviště:

Text posudku:

K relevanci tématu habilitační práce:

Alena Nohavová ve své práci z různých stránek (teorie, výzkum, aplikace) zpracovává téma, které je mimořádně podstatné a aktuální. Jako učitel psychologie považují již řadu let didaktiku psychologie za odkládanou a neřešenou problematiku - proto vítám to, že se autorka tohoto potřebného úkolu ujala, a také způsob, jakým to v této publikaci provedla (viz dále).

K celkové struktuře práce:

Koncepce této práce se odvíjí od jejího záměru, který je formulován v úvodu takto: „pečovat a starat se o výuku psychologie na středních školách a vysokých školách pro nepsychologické obory u nás a přispět do rozpravy o tom, co je potřeba ve výuce psychologie rozvíjet“. Z hlediska tohoto záměru lze chápat rozdělení do dvou částí, kdy první část postupně uvádí do různých aspektů pojednávané problematiky (tj. didaktika, kurikulum, funkční psychologická gramotnost, a od toho se odvíjející druhy výzkumů), druhá část pak postupně formuluje určité základní principy, přístupy, teorie, koncepty či metodiky. Takový postup má své výhody (a vzhledem k záměru publikace považují rozhodnutí pro takové řazení částí za správné), z jiného hlediska si umím představit pořadí opačné, kdy by publikace mohla být odvinuta od klíčových principů, konceptů a přístupů.

K teoretickému rámci a ke klíčovým konceptům:

Tuto stránku publikace hodnotím jako velmi zdařilou. Autorka se důsledně a systematicky pohybuje v určitém obecném rámci, který tvoří koherentní síť teorií a konceptů umožňující dobře uchopit pojednávanou a zkoumanou problematiku. Je to jednak konstruktivistický přístup, a potom řada teoretických konceptů, jako jsou: obsah, psychická modalita, perspektivy pro zprostředkování obsahu, alterace, sémantická síť ad. Za originální přínos považuji způsob, jakým autorka teoreticky i prakticky pracuje s principy exprese ve výuce, a s ní souvisejícími pojmy psychická distance, mentalizace ad.

K výzkumným částem:

Publikace je opřena o několik výzkumných částí, ve kterých autorka vhodně rozlišuje mezi výzkumy zaměřenými na zamýšlené – realizované – dosažené kurikulum. Vzhledem k obsahu a rozsahu zkoumané problematiky je zde vhodně použita jako hlavní výzkumná metoda dotazník. Výzkumné otázky, hypotézy, zpracování výsledků a předložená zjištění jsou provedeny náležitým způsobem.

Otázka (podnět) k obhajobě:

V diskusi k výzkumné části se autorka dotýká problému, který na středních školách můžeme často vidět, kdy se výuka v různých podobách a v různé míře pohybuje mezi dvěma krajnostmi: 1) Nezáživnou výukou teoretických pojmů (např. pojmů obecné psychologie) a 2) „Pop psychologií“, která může být pro žáky atraktivní, nesplňuje však požadavky toho, co má být vyučováno. Otázka (uvědomuji si, že se ptám na něco, co je ve vaší práci na několika místech naznačeno): Je podle vás možné a realistické pojmut a pojmenovat v rámci středoškolské výuky rozdíl mezi „vědeckou“ a „pop“ psychologií. A pakliže ano, tak jak?

Celkové hodnocení: Alena Nohavová ve své publikaci prokázala schopnost tvůrčí vědecké práce, ve které dobře propojila aspekt teoretický, výzkumný a aplikační. **Předložený text v bohaté míře splňuje kritéria požadovaná pro tento druh publikací. Proto tuto práci vřele doporučuji k obhajobě.**

**Pedagogická
fakulta**
Faculty
of Education

**Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích**
University of South Bohemia
in České Budejovice

V Praze 31. 5 2019

Vladimír Chrz

Místo, dne.....

Jméno Příjmení (podpis)

Oponentský posudek habilitační práce

Mgr. Aleny Nohavové, Ph.D.: Didaktika psychologie: od cíle výuky k jeho realizaci.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2018.

Obsah práce mne nutí k zamyšlení, zda habilitační řízení nemělo probíhat spíše v oboru pedagogika, kam předmětové didaktiky bezesporu patří. Jde však o didaktiku psychologie, je tedy přípustná i habilitace v oboru pedagogické psychologie.

K dispozici jsem měl elektronickou verzi práce. Přesto, že byla recenzována, budí dojem, že jde o první verzi rukopisu, nad kterou by autorka ještě měla pracovat, aby zajímavý obsah dostal i adekvátní vyjádření. Chybí i jakákoli redakční úprava. Mám k tomu hned několik připomínek:

- Použití autorského plurálu je adekvátně vysvětleno na konci Předmluvy; nepřírozně však vyznívá, že sama Předmluva je psána v tomto modu a autorka v ní vlastní slova cituje. I v textu je potom nepřírozné, když autorka o vlastní starší práci píše způsobem „Jak uvádí Nohavová...“
- Názvy První část knihy a Druhá část knihy jsou nehezské, nechtěla-li autorka použít názvy vystihující obsah, stačilo První část a Druhá část, že jde o knihu, to by snad mělo být zřejmé.
- Obsah s číslovanými kapitolami, podkapitolami a podpodkapitolami je přehuštěn, takže čtenáři neposkytuje orientaci, o kterou autorce zjevně šlo.
- V první části jsou opsány tři výzkumy, jejich realizace i výsledky, to vše v kapitolách, které jsou neadekvátně pojmenovány „Konceptce výzkumu...“
- V textu se mnohé informace opakují. Někdy to čtenáři pomůže, ale častěji vadí. Například když jsou tři skupiny škol použité ve druhém výzkumu uvedeny opakovaně na s. 45 a 49, nebo když je tentýž obrázek uveřejněn třikrát s třemi různými čísly (11.1, 10.1. a 13.2 na s. 87, 95 a 112).
- V seznamu literatury chybí některé citované prameny, konkrétně Čapek, Kotásek (2000), Taylor, Hulme (2013, možná jde o překlep v datování), Gillernová (2007, v literatuře je 1997), Bodenová (2004), Slavík et al. (2014). Práce Slavíka s kolektivem s vročením 2017a jsou dvě, rovněž s vročením 2017b. I když jde o jiný kolektiv, čtenář neví, kterou práci autorka v textu právě cituje.
- V tabulkách v první části jsou výsledky uváděny na zbytečně mnoho desetinných míst, aritmetické průměry jsou označeny „r“, což je matoucí (jako „r“ se v matematické statistice označuje korelační koeficient).
- Text je špatně zalomen – před tabulkami je mnoho volného místa, poslední řádek tabulky 6.2 je na následující straně.

Další připomínky už nejsou pouze formální, i když s formálními chybami souvisejí. Především jde o nedostatečné vysvětlení některých postupů:

- Ve výzkumu RVP není zcela jasně opsán postup analýzy. Co konkrétně v RVP bylo kódováno? Jak probíhala analýza činnostních slov?

- Nesrozumitelně jsou popsány výzkumné skupiny, přičemž se směšuje obor vzdělávání ve škole a vzdělávací oblast podle RVP: V 1. a 2. skupině jsou vyjmenovány obory, ale chybí údaj o tom, které vzdělávací oblasti byly analyzovány. 3. skupinu tvoří gymnázia, zde jsou analyzované vzdělávací oblasti uvedeny. 4. skupinu naopak tvoří vzdělávací oblasti Občanský vzdělávací základ a Společenskovědní vzdělávání „v rámci všech oborů (vyjma gymnázií)“. Z toho by vyplývalo, že v této skupině budou i obory z 1. a 2. skupiny. Je to skutečně tak? Při opisu výsledků jsou potom v názvech podkapitol 5.3 a 5.4 čísla skupin, avšak v názvech kapitol 5.5 a 5.6 názvy analyzovaných vzdělávacích oblastí, přičemž není uvedeno, že kapitola 5.5 se týká gymnázií a kapitola 5.6 ostatních škol (které nebyly v předchozím textu jasně vymezeny).
- Při opisu situace v ČR se autorka víckrát odvolává na slovenskou kolegyni. Psala L. Sokolová skutečně o situaci v ČR?
- Ve druhé části (kapitola 12.1) není dostatečně popsána metodika 3A. Neznalému čtenáři nestačí odvolávka na Slavíka. Čekal by opis anotování, analyzování a alterace, namísto toho se dovídá o modelu hloubkové struktury výuky a sledování tří vrstev výuky. Ze tří A je pozornost věnována pouze alteraci. V další kapitole se setkáváme s metodou síťové analýzy. Jaký je vztah mezi metodikou 3A, modelem hloubkové struktury výuky a metodou síťové analýzy?
- Na s. 97 vymezuje autorka adaptivní rozhodování podle Goldberga jako egocentrické, ale vzápětí píše: „Učení se adaptivnímu rozhodování znamená osvojit si mechanismy, co dělat pro dlouhodobě udržitelný život ve světě tak, aby jedinec cítil, že rozhodnutí dělá v souladu nejenom se sebou, ale i s okolím a se světem.“ Tak je nebo není egocentrické?
- Autorka operuje pojmem kognitivní penetrabilita, popisuje její funkci, ale nijak ji nevymezuje. Je možné „provést“ (s. 118) či „uskutečnit“ (s. 134) kognitivní penetrabilitu?

Ve třetí části posudku se dostávám k hodnocení obsahu. Text je někde na pomezí pedagogiky, filozofie vzdělávání a psychologie. Odráží se v něm autorčino pregraduální studium zaměřené na umělecké vzdělávání. Inspiraci uměleckým vzděláváním i pro jiné vzdělávací oblasti pokládám za plodnou. Avšak nadšení A. Nohavové pro Slavíkův filetický přístup vede až k tomu, že i některé psychologické teorie (například úvahy o velké a malé tvořivosti či práci J. Kulky) necituje z originálních pramenů, ale podle Slavíka. To by se v psychologické práci stát nemělo.

Rovněž ponětí exprese jako metaforické exemplifikace má původ v oblasti umění. Pro vyjadřování bez metaforického posunu si potom autorka spolu s J. Valentou pomáhá termínem semi-exprese. Expresie však nemusí být vždy chápána jako umělecké či emocionální vyjádření. Například řečová funkce se dělí na receptivní (poslouchání, čtení) a expresivní (mluvení, psaní). Expresie zde znamená zcela věcné, neumělecké vyjadřování myšlenek. Expresivní postupy ve výuce si lze představit s využitím umělecké exprese či jejích prvků, ale i jako vyjadřování myšlenek, či dokonce faktů a poznatků – a není potřeba to nazývat semi-expresí.

Předložený text měl být monografií, která informuje o didaktice psychologie v autorčině pojetí, přičemž využívá i informace získané z jejích výzkumů. Místy je však koncipován jako výzkumná zpráva. Tato nejasnost vede například k tomu, že je text proložen výzkumnými otázkami a hypotézami (které jsou v širší pojetí knižní publikaci

zbytečné), ale jednoznačně zformulované odpovědi na tyto otázky či potvrzení nebo vyvrácení hypotéz (co musí obsahovat zpráva z výzkumu) v něm nenajdeme.

Kladně hodnotím vymezení funkční psychologické gramotnosti a její dosažení jako cíle výuky psychologie. Nelze ji však pokládat za shodnou s pojmem psychologicky gramotný občan, jak to autorka v textu několikrát dělá, když píše o cílové kategorii výuky psychologie. Funkční psychologická gramotnost je charakteristikou psychologicky gramotného občana. Až na s. 128 se hovoří o dvou cílových kategoriích.

Nejasná charakteristika metodiky 3A nedovoluje posoudit, zda je v pořádku, když autorka ve druhé části práce uskutečnila výzkum výuky realizované jedním učitelem na střední škole a potom provedla alteraci na vysoké škole (teda s jinou učitelkou i jinými studenty). Logičtější by se mi zdálo přistoupit k aplikaci 3A jako alternativy tzv. akčního výzkumu, při kterém se na základě získaných výsledků mění práce (či způsob výuky) v téže skupině a následně se dále sleduje.

Další poznámku mám k psychologickému konstrukt, který si A. Nohavová zvolila na ilustraci navrhovaného způsobu výuky psychologie, totiž k mentalizaci. Rozlišování vlastních a cizích psychických obsahů si všimlo několik psychologických škol a na jeho označení byly použity různé názvy. Dnes psychologie používá nejčastěji termín theory of mind, což se do češtiny obvykle překládá doslovně (i když to příliš neprospívá jeho pochopení). Nejsem si jistý, zda termín mentalizace, který používá především psychoanalýza, je vhodným synonymem. Teorie mysli je psychická struktura, která umožňuje chápat interpersonální rozdíly v psychice. Mentalizace je proces toho chápání, nebo (v terapii) proces, jež vede k pochopení sebe a druhých jako psychicky odlišných bytostí. Problematika je pro psychologii a její aplikace zajisté důležitá. Ale právě na ní lze ukázat, jak nejednoznačný je psychologický pojmový a terminologický aparát.

A. Nohavová by chtěla, aby její žáci dovedli popsat psychické jevy jazykem psychologické vědy, ten jazyk je ale mnohdy podobně neostrý jako ten laický. A nezáměrně to ve svém textu ukazuje i autorka, když proti vědecké psychologii staví psychologii lidovou, folkovou, laickou, pop-psychologii a pseudopsychologii, přičemž nevymezuje, co těmito slovy označuje, zda je chápe jako synonyma, či zda mezi nimi vidí nějaké (jaké?) rozdíly.

A poslední poznámka: na s. 11 je psychologie vymezena jako „vědní obor, který se zabývá psychikou a jejím sociálním utvářením“. Přestože autorka preferuje konstruktivistické přístupy, psychologie není jen konstruktivistická a jako vědní obor musí akceptovat i biologické determinanty utváření psychiky.

Závěr: Mgr. Alena Nohavová, Ph.D. předložila jako habilitační práci text, který – pravděpodobně z časových důvodů – nebyl zcela dotažen. I v této podobě však dokumentuje, že autorka má vlastní názor na vyučování psychologie na středních i vysokých školách i vlastní zkušenosti z pedagogické činnosti. Prokazuje její schopnost vědecky myslet, využít přitom inspiraci z jiných disciplín i schopnost spolupracovat s kolegy z jiných pracovišť. Doporučuji proto udělit jí vědecko-pedagogický titul docentky pedagogické psychologie.